HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה א)רשב"ג אומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכולן וא"ר יוחנן מאי בינייהו תשמיש המטה איכא בינייהו קתני מיהת פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמחזיר פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי שנאמר [1]ויקם אברהם מעל פני מתו ונאמר [2]ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי מתו אין אבל משמרו לא והתניא המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע"פ שאינו מתו מתו אע"פ שאינו משמרו מתו ומשמרו אין אבל מהלך בבית הקברות לא והתניא [א]לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום [3]לועג לרש חרף עושהו התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר ב)[ב]מת תופס ד' אמות לק"ש הכא חוץ לד' אמות נמי פטור: גופא [ג]המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת מאי בינייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איכא בינייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן: ת"ר [ד]המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו [ה]בספר תורה אהייא אילימא ארישא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא: אמר רחבה ג)אמר רב יהודה [ו]כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עשהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אסי עליו הכתוב אומר [4]מלוה ה' חונן דל [5]ומכבדו חונן אביון: רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא [ז]דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו ד)מחרפין אותנו אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב [6]והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה ה)אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת לא פירשו לך [6]כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר [7]ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג

ואין מברכין עליו. אין צריך שיברכו לו אחרים בברכת הלחם: **ואין מזמנין עליו.** אין מצטרף עם שלשה לזימון: **תשמיש המטה איכא בינייהו.** לר"ש חייב אבל בעונה בשבת: **קתני מיהת פטור מק"ש ומכל ברכות.** ואפילו כשהוא אוכל בבית חבירו: **תרגמא.** להא דתני פטור אמי שאין לו בית אחר דקאמר מחזיר פניו ואוכל: **רב אשי אמר.** לעולם אכולה ומתניתין נמי אפילו בבית אחר נמי פטר ליה דכל שמוטל עליו לקוברו קרי מוטל לפניו: **ויקם אברהם וגו' וכתיב ואקברה מתי מלפני.** והאיך שעתא לאו לפניו הוה: **משמרו.** אדם אחר שאינו קרובו אלא משמרו: **תופס ד' אמות לק"ש.** שאסור לקרות בתוך ארבע אמות שלו משום לועג לרש: **פטור מק"ש.** משום דעוסק במצוה: **חוששין לעכברים.** תנא קמא חייש לעכברים אפי' בספינה: **דסקיא.** מרצוף גדול של עור: **ואם היה מתירא.** וצריך לרכוב על הסוס ולרוץ: **אלא אסיפא.** אם היה מתירא רוכב: **מלוה ה' חונן דל.** קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לך דל מן המת והמלוה אותו כאלו מלוה את המקום: **דלייה.** הגביהנו: **לא שנית.** לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתתבונן בו: **אלו צדיקים.** ומאי יודעים שימותו נותנים אל לבם יום המיתה ומושכים ידיהם מן העבירה. ורשעים אינם יודעים מאומה שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים: **הוא הכה.** השפיל את השנים של דורות משני מקדשים שלא היה בהם כמותו: **אריאל.** זה בית המקדש שנא' הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד (ישעיה כט): **מואב.** על שם שבנאו דוד דאתי מרות המואביה:

גזיזי

והתניא פטור מתקיעת שופר איתא לך למימר בחול ולא בי"ט בתמיה ומשני א"ר חנינא מכיון שהוא זקוק להכין לו ארון ותכריכין כדתנן (שבת קנא.) מחשיכין על התחום להביא לו ארון ותכריכין כמו שהוא נושא משאו דמי אלמא משמע דבשבתות וי"ט אינו רשאי לברך ולהתפלל דטרוד להחשיך לו על התחום להביא ארון ותכריכין וקשיא מסיפא דקתני בשבת מברכין עליו ומזמנין עליו וכן תניא נמי בירושלמי בד"א בחול אבל בשבת מיסב ואוכל ומברך ועונים אחריו אמן. ואומר הר"י דפליגי אהדדי רישא וסיפא בירושלמי. ורבי נתנאל היה אומר דאפשר לישבו דודאי אם דעתו להחשיך על התחום אז יש לנו לומר דטרוד להחשיך ואינו רשאי לברך אבל בסיפא איירי בשאין דעתו להחשיך על התחום ומיהו האי טעמא לא שייך לטעמא דמשום כבודו. ומן הירושלמי דמשני דפטור מנטילת לולב דמיירי בחול המועד דטרוד לישא משאו למדנו שבחול המועד שייך אנינות כשמתו מוטל לפניו וכיון דכשמוטל לפניו שייך אנינות כי מוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי וכן איפכא מי שמתו מוטל לפניו ואין עליו לקוברו אינו נוהג אנינות וכן משמע בירושלמי נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים כנמסר לרבים ועל כרחך נמסר לרבים ר"ל אפי' לפניו דאי שלא לפניו תיפוק ליה שמיד חל עליו אבלות משילא מפתח ביתו וכיון דלא חל עליה אנינות א"כ אדם שאינו יכול לקבור מתו כגון אדם שמת בבית האסורים ואין המושל מניחו לקוברו נראה שאין חייב לנהוג בו אנינות שהרי אין זה מוטל עליו לקברו מפני שאינו יכול לפדותו ולהוציאו לקברו כדתניא במסכת שמחות (פ"ב) נתיאשו בעליו מלקוברו מתאבלין עליו ופסיק מיניה תורת אנינות מיהו באותו שתפסו מושל גם אבילות אינו חייב דלא דמי לנתיאשו מלקוברו (א) שהם אינו קוברו תו אבל הכא עדיין הוא מצפה אם יוכל לעשות פשרה עם המושל להניחו לקברו וכן מעשה דר' אליעזר בר"ש [א] בבבא מציעא (דף פד:) דפסק מלות אנינות ומעשה שמתה אחותו של ר"ת בשבת והודיעו לו במוצאי שבת בעיר אחרת ואכל בשר ושתה יין ואמר כיון שיש לה בעל שחייב בקבורתה אינו אסור בבשר ויין ואפשר שגם ר"ת אם היה בעיר עצמו היה מיקל מאותו הטעם: **וספר תורה** בזרועו וקורא. והוא הדין דעל פה אסור לקרות: **וירכב עליהם.** אבל אי מפשילן לאחוריו על החמור שפיר דמי וכן בס"ת ואפילו אם בדעתך לאסור ס"ת אבל בנביאים וכתובים שפיר דמי ו) מדנקט ס"ת ולא מסתבר לומר משום שריותא דנכרים ולסטים דהא פשיטא דמותר דלמה יהיה אסור ועוד דבהדיא אמר בירושלמי דסקיא מלאה ספרים או שהיו בה עצמות של מת הרי זה מפשילן לאחוריו ורוכב עליו ז): **אלא** אסיפא משום לסטים מותר לרכוב עליהם. וה"ה לאחוריו מותר אפילו בלא לסטים: **למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו.** ותימה והא אמרי' בפ' התכלת (מנחות דף מא.) ההיא שעתא ודאי רמינן ליה פי' נותנין ציצית בטליתותיהן (ב) משום לועג לרש וי"ל דה"פ הכא דמביישין אותם במה שהחיים מלווים והמתים אינם מלווים וגדול המלווה וכו' (ג) וההיא דהתכלת היינו דרמו חוטים למתים ועכשיו אנו מסלקין אותן ח) ומאי שנא אומר ר"ת דוקא הם שהיו רגילים כולם בחייהם ללבוש טלית בד' כנפות וללבוש ציצית וגם לכל העוסקים בהם יש להם ציצית והוה לועג לרש אם לא היה להם ציצית או משום דכתיב לדורתם לדור תם אבל אנו שגם בחיינו אין מנהגינו ללבוש תמיד ציצית אי הוי רמינן להו הוי כמו לועג לרש וכ"ת נשים לאותם שהיה להם בחייהם א"כ יהיה לועג לרש לאחרים ועוד אר"ת שמע מאנשי לותי"ר (ד) דמסירים הציצית דציצית עולה למנין תרי"ג עם ח' חוטין וחמשה קשרים ואם לובש ציצית נראה כאילו קיים כל התורה ומיחזי כשיקרא וזה לא נהירא דגם חיים עתה למה לובשים הלא לא קיימו כל התורה כולה ומיהו י"ל דאנו סומכים על מסכת שמחות (פי"ב) שלוה אבא שאול לבניו הטילו תכלת מאפיליוני ואע"פ שהגמרא חולק עליו יש דברים שאנו מניחין הגמ' שלנו ואנו עושין כספרים החיצונים כמו מחזון ישעיהו כפסיקתא וכמו ויחל שיש בגמ' (מגילה דף לא.) דבתענית קורין ברכות וקללות ובמס' סופרים (פי"ז) מפרש ויחל והריצב"א היה רגיל שלא להסירם מן הכנף אלא לקושרם ולהדקם בתוך הכנף לאפוקי נפשיה מפלוגתא אם הם חייבין בציצית יש להם ציצית ואם לאו הרי הם מכוסין ט): **שני אריאל מואב.** על שם דוד ושלמה שבנו את הבית ובאו מרות המואביה:

בן

מסורת הש"ס

א) [במ"ק כג: איתא רבן גמליאל וכן איתא בשמחות פ"י], ב) סוטה דף מג:, ג) [בשאלתות פ' חיי שרה אי' אמר רב יהודה אמר רב], ד) נ"א מלעיגין, ה) [מ"ק טז:], ו) ומיהו נראה דלאף בס"ת ש"ד מדנקט בסיפא ס"ת כצ"ל רש"א, ז) [ודקאמר אלא אסיפא כצ"ל והד"א רש"א], ח) ומאי טעמא כצ"ל רש"א, ט) [ועיין תוספות פסחים מ: ד"ה אבל ותוס' ב"ב עד ע"א ד"ה פסקי ותוס' נדה סא: ד"ה אבל ותוס' ע"ג סה: ד"ה אבל],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואינו מברך וכו' לנתייאשו מלקוברו ששוב אינו קוברו אבל: (ב) תוס' ד"ה למחר וכו' ציצית בטליתותיהן וליכא משום לועג. [ע"ש במנחות ותראה דהגהתו ל"ע]: (ג) בא"ד וגדול המלווה וכו' וקשה מההיא דהתכלת: (ד) בא"ד מאנשי לותי"ר הא דמסירים הציצית משום דציצית עולה:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, וכן בדבייתיהו דראב"ש כיון שלא היה עומד ליקבר חלה עליו אבילות מיד. **ב.** בתוס' רי"ש כתב, כי שמע מזקני לותי"ר כי ציצית עדות הוא שקיים התורה ואין הדור ראוי לאותו עדות עכשיו.

מוסף רש"י

ואין מברכין עליו. ברכת המוציא להוציאו ידי חובתו (מו"ק כג: מכת"י). **ואין מזמנין עליו.** וכל זה לפי שאין דעתו מיושבת עליו ונראה כברכה לבטלה, ועוד דאם בא לברך כאילו שמחה נערו והוי ליה כלועג לרש (ס' הנר בשם רש"י). **ובשבת מיסב.** כשהוא אוכל (שם). **נתחייב בכולן.** מיחייב במצות עונג שבת דאין אבלות בשבת (שם). **מת תופס ארבע אמות לק"ש.** שאסור לקרות בארבע אמותיו משום לועג לרש שזה קורא וזה אינו יכול לקרות (סוטה מג:). **הוה קשדיא תכלתא.** ציציותיו היו נגררות על גבי הקברות (כת"י).

רב ניסים גאון

פרק ג

דאמר מר מת תופש ד' אמות לקרית שמע. עיקרה במסכתא סוטה בפרק משוח מלחמה (דף מג) כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב מת תופש ד' אמות לקרית שמע דכתיב (משלי יז) לועג לרש חרף עושהו:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כג ופי"ד מהלכות אבל הלכה יג [ופי"י מהל' ס"ת הלכה ו] סמג עשין כב טוש"ע או"ח סימן מה סעיף א וסימן עא סעיף ז [ויו"ד סימן רפב סעיף ד וסי' שסז סעיף ב ג]:

ב [מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ב טוש"ע או"ח סי' עא סעיף ז ויו"ד סי' שסז סעיף ג ו]:

ו ג מיי' פ"ד מהלכות ק"ש הלכה ג טוש"ע או"ח סימן עא סעיף ג ד וביו"ד סימן שמא סעיף ו':

ז ד מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה י"ד סמג עשין מד"ס ב טור שו"ע יו"ד סימן תג סעיף י':

[ה מיי' פ"י מהל' ס"ת הלכה יא טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף ג']

ח ו (מיי' וסמג שם) טור שו"ע יו"ד סימן שסא סעיף ג:

[ז טוש"ע או"ח סי' כג סעיף א' ויו"ד סי' שסז סעיף ד]:

תורה אור השלם

1. וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת לֵאמֹר: בראשית כג ג
2. גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי: בראשית כג ד
3. לֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עֹשֵׂהוּ שָׂמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה: משלי יז ה
4. מַלְוֵה יְיָ חוֹנֵן דָּל וּגְמֻלוֹ יְשַׁלֶּם לוֹ: משלי יט יז
5. עֹשֵׁק דָּל חֵרֵף עֹשֵׂהוּ וּמְכַבְּדוֹ חֹנֵן אֶבְיוֹן: משלי יד לא
6. כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שֶׁיָּמֻתוּ וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה וְאֵין עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זִכְרָם: קהלת ט ה
7. וּבְנָיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַיִל רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל הוּא הִכָּה אֵת שְׁנֵי אֲרִאֵל מוֹאָב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאֲרִי בְּתוֹךְ הַבֹּאר בְּיוֹם הַשָּׁלֶג: שמואל ב כג כ

רבינו חננאל

ת"ר **המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא** פי', שני שקין מחוברין ומונחין על החמור אחד מצד זה ואחד מצד אחר. ובלשון ישמעאל אלכרג'.